

Čilgehus Sánájoga sajádatláva váikkuhusain sámi kultuvrii ja boazodollui

Govva: Klemetti Näkkäljärvi 2022

Eanodaga gildii
Dierpmis ay
31.12.2022

1. Láidehus

Čilgehusa ulbmilin lea dávistit Eanodaga gieldda ásahan ulbmiliidda: Ulbmilat leat:

- čilget Sánájoga sajádatláva váikkuhusaid sámi kultuvrii ja boazodollui
- čilget mot vejolaš biehtadahkes váikkuhusat sáhttet gohccojuvvot dehe caggojuvvot
- ovdanbuktit vejolaš molssaeavttuid sajádatláva sisdollui

Čilgehusa dahkama olis informánttat lokteje ovdan, ahte livččii hui dehálaš dahkat sierračilgehusa dálkkádatrievdama váikkuhusain lávvaráhkadeami olis sihke mat váikkuhusaid vejolaš láva suovvan huksenfidnuin livčče rájiid rastá boazodollui Ruota ja Norgga beallái. Go dát árvaluvvui gildii, ja dasa gullevažžan lassijearahallamiid dahkan, de gieldda beales daddjojuvvui, ahte dakkár čilgehusaide ii leat dárbu dán muttos. Áššit, mat laktásit dálkkádatrievdamii, leat loktejuvvon ovdan dalle go informánttat leat váldán daid ovdan.

2. Čilgehusa materiála

Čilgehusa váldomateriálan leat guovllu boazodolliid ja Giehtaruohtasa bálgesa ovddasteddjiid jearahallamat. Dasa lassin čilgehusas lea adnon ávkin Gilbbesjávrra guovllu lávvaráhkadeami materiála ja dutkangirjjálašvuohta. Materiála lea čoggojuvvon borge-čakčamánu 2022 nu ahte leat váldojuvvon vuhtii boazodolliid áigedávvalat.

Čilgehusas jearahallojuvvoje oktiibuot vihtta (5) olbmo. Jearahallanvuložat adde čálalaš miehtama leat jearahallanvuložin (čuovus 1). Jearahallamiid gažaldatrungu lea čuvvosis 2 sihke suomagilli ja davvisámegillii. Jearahallamat adnojuvvojit ávkin ieš deavsttas siskkilduvvon ja deahtistuvvon njuolggoatnan sihke informánttaid oktasaččat juohkin dieđu olis. Jearahallamiin ledje dasa lassin ánu Gilbbesjávrra lávvguovllu gárta sihke Sánájoga sajádatláva gárta.

Informánttaid jearahallamiid vuodul lea ráhkaduvvon gárta dán čilgehusa vást eananmassimiin ja boazodollui dehálaš eatnamiin. Dat leat ovttahttojuvvon šattolašvuohtagártamateriálii, mat áiccalmahtá bohccuide dehálaš šattolašvuođa viidodagain. Čilgehusa dahkki lea váldán lávvaviidodagas ja dan lahkosiin govaid ja dat leat veahkkin analysa áiccadeamis ja čilgehusa govuheamis.

Dán čilgehusas Sánájoga lávvaviidodat geahčaduvvo ovtta Gilbbesjávrrre oppalašlávvaevttohusain ja eará guovllu lávvaráhkadanproseassaiguin, vai sáhttet árvvoštallojuvvot lávvaráhkadeami kumulatiivvalaš váikkuhusat boazodollui ja sámi kultuvrii. Ovdal lea gárvánan čilgehus Gilbbesjávrrre oppalašlávva váikkuhusain sámi kultuvrii ja boazodollui, mas gieđahallojuvvo dárkileappot guovllu sámi kultuvrra ja boazodoalu dilli.

3. Sánájoga lávvaráhkadeami ulbmil ja duogáš

Gilbbesjávrrre guovlu lea Eanodaga gielda eanemus geasuheaddji turismaguovlu. Guovlu lea ovdánahttojuvvon 2000-logus sierralágán plánaiguin ja lávvafidnuiguin. Čuolbman lea adnon báikkálaš olbmuid gaskavuodas, ahte guovllu huksen lea oalle friddja, iige Eanodaga gielda leat bearráigeahččan huksema dár bahassii. Gilbbesjávrris leat resurserejuvvon mearkkašahkti ládje dáčča turisttaide ja sidjiide plánejuvvon bálvalusaid ovdánahttimii. Ovdánahttima árbevierru lea mielddisbuktán ruossalasvuodaid boazoolbmuid ja orruid gaskii.

Lávvaviidodat lea 2000-logu válmastallon Sána vuoli sajádatlávva lahkosiin. Alimus hálldahusrievttis gopmut mannan Sána vuoli sajádatlávva sadjai lea biddjon johtui Davvi-Gilbbesjávrrre sajádatlávva, mii leat vel gárvánan. Sánájoga lávvaviidodat lea Gilbbesjávrrre gili davábealde ja viidodaga sturrodas lea sulaid 26 hektára. Lávvaviidodat gullá Gilbbesjávrrre oppalašlávviidodahkii. Oppalašlávva ii leat vel dohkkehuvvon, muhto lávvaevttohus lea válbmanan j. 2021. Gilbbesjávrrre oppalašlávvaárvalusas sajádatlávviidodat lea merkejuvvo smávvadállo- ja turismaguovlun. Gilbbesjávrrre oppalašlávvas ollislaš huksenriekti livččii láva jelgii eanemus sturrodagas 5500 geardenjealjehasa ja turismabálvalusguovllus 6000–12000 geardenjealjehasa. Sajádatlávva ferte ráhkaduvvot, daningo guvlui plánejuvvo fuopmášahkti huksen.

Sajádatlávain huksen stivrejuvvo dárkileappot oppalašlávain. Guovlu ii leat dál huksejuvvon ja dat lea bohccuid guohtoneanan. Sajádatláva ulbmilin lea lasihit bissovaš orruma ja turismma huksenbáikkiid Gilbbesjávrra gillái. Lávviidodat čuočcá gielda eaiggáduššan eananviidodahkii ja Meahciráđđehusa hálddahan eananviidodahkii. Bissovaš orruma guovlu manalii gielda eatnamii ja turismabálvalusaid guovlu Meahciráđđehusa hálddahan eananviidodahkii. Gielda dahká eanangeavahansoahpamuša Meahciráđđehusain, juos lávvaráhkadeapmi ollahuvvá.

Hui dárkilis plána huksema viidodagas iige guvlui plánejuvvon turismabálvalusaid luonddus ii leat vel. Gilbbesjávrra oppalašlávás lea lávvejuvvon huksenvuoigatvuohta badjel 50 ođđalágán smávvadállui, main eanas čuočcá dálá dieđuid jelgii Sánájoga sajádatlávviidodahkii. Gilbbesjávrra oppalašlávás lea linnjejuvvon, ahte turismahuksen čohkkejuvvollii Čoalmmevári guvlui. Gilbbesjávrra sajádatlávás ovdanbuktojuvvo, ahte Sánájohkii boadálui maid turismabálvalusaide huksenvuoigatvuohta, muhto dan viidodat ii leat spesifiserejuvvon.

Láva ollahuvvan gáibida čáhcefuolahusa investeremiid. Lávás leat plánat Šilisjávrra čáhceváldinbáikái, ođđa sirdinlinnjáide Gilbbesjávrrái sihke duolvačázi ráidnenkapasitehta lasiheami váste. Golluárvoštallan lea 3 milj. euro.

Dáláš árvalusas turismabálvalusaid guovli livččii Gilbbesjávrra gátti ja váldoluotta birra. Bissovaš orruma viidodat livččii Állatluotta bajás, rádjahuvadettiin váldoluddii ja Sánájohkii. Állatluotta guoras leat dál guokte bearašviesu. Sánájoga sajádatlávás plánejuvvon turismabálvalusaid ja bissovaš orruma guovllu luoddu dálá áigge mohtorgielkámáđidja. Johtinoktavuohta bissovaš orruma guvlui stivrrahuvalii Állatluotta bakte dálá árvalusas dehe molssaevttolaččat váldoluotta guovllus.

4. Gilbbesjávrra guovllu lávvaráhkadeami ja huksema dilli

Gilbbesjávrra guovllu ovdánahttima lea válmastallon 2010-logus Gilbbesjávri 2020-fidnus, mas čielggaduvvui infrastruktuurra ja bálvalusaid ovdánahttima dárbbuid guovllus. Ovdánahttinplána lea doaibman Gilbbesjávrra oppalašlávva válmastallama vuođđun. Gilbbesjávrra gili guovddáža guvlui leat dohkkehuvvon j. 2021-2022 njeallje sajádatlávvanuppástusa (Guovssahasluodda,

Skierregudji, Goartil rp4, Goartil 10, tabealla 1). Sánájoga sajádatláva lassin lea válmmastallojuvvome sajádatláva nuppástus, Goartilat 9 ja 10 ja Davvi-Gilbbesjávrrí sajádatlávva.

Gilbbesjávrrí guovlu lea mánggalogi jagi áigge gárggiidan dan guvlui, ahte boazodoalus leat váldon eret guohtonanus ja dilli lea gierdameahttun.

Informánta A:

Mun lean mángalat jagi oaidnán mot boazodoalu eatnamat leat váldon eará atnui. Giella ja iežá eiseválddit leat heavdime min dáppe eret, juos dilli ná joatkahuvvá. Ja juos dat dáid ožžot vuoibmái maid dál leat meineme, nu dat goddet olles boazohoiddu dáppe. Gilbbesjávrré gáttis lea juo dolvojuvvon stuorimus oassi go mii geahččat gárttai mot dat lea, mii lea juo dahkkojuvvon. Gárttas dat oidno dáppe Bossojoga gátti oarjedavvegežiin. Vuohččan lea dološ rihpaduvdni, masa dolvot baikačáziid ráidnenbáikkis bázahusaid, mas dat mannet njuolga bodnečáhcai, mii juo lea lobihuššan. Ja de duollovisti lea, dan duogin lea stuora guovlu, man lea dolvon bohccuin ja de lea biologalaš stašuvnnas ja vánddardanguovddáža guovllus stuora oassi. Ja buot deháleamos biebmobáikkít bohccuide jávregáttiin leat dolvon, misiide earenoamáš. Dego mii vuolgít deike gasku gili doalvut lávvahuksema, dál dat váldet 26 hektára lasi mis eatnamiid. Dat manná stuora oassi fas. Giella ii muital gos mii oažžut sadjái eatnamiid, das leat lastavuovddít, jeakkit ja rođut, dakkár báikkít, maid dat boazu dárbbaha. De go dat leat dáid dahkan, mii oaidnit makkár váttisvuodát dat bohtet. Go dat olbmot álget orrut doppe dáluide. Doppe leat juohke dálus beatnagat ja mánggat. Beanaolbmot vázzet deike gitta Cahkaljávrrái. Álddut eai šat boađe geasset Cahkaljávregáddái, eai leat go dušše 10 % áldduin mat bohtet misiiguin Cahkaljávrrái, mii lei ovdal Meahcceráđđehusa visttiid deháleamos guottetbáikkít. Álddut eai boađe olbmuid dihte. Dál dat leat dáppe Jiehkkažis goike eatnamis, daid árret Norgga ráji guvlui ja dat mannet olggos dohko Norgga beallái. Don šattat fákte ijat beaivvi, guokte mánu gesiin galgá gohcit birra jándora. Dál lea juo duohtavuohta, ahte dat leat billisteame sápmelaččaid eallindili dáppe oalát. Dat lea giella váldá dan oainnu, ahte dat doalvu min eallingeainnu bákku čađa ja heaittiha sámevuoda. Deike ii galggale dahkat šat maidege lasi.

Informánttat oidne oppalaččat, ahte Gilbbesjávrré ovdánahttin lea mannan juo mássáturismma guvlui. Gilbbesjávrré luondu ja infrastruktuorra leat juo suvdinnávcca ravddamus rájiin, dehege turisma lea juo dál mássáturisma, go geahčada guovllu suvdinnávcca. Čuolbmájin informánttaid mielas lea oidnojuvvon lávvaráhkadeami garra leahtu ja fuopmášahtti plánenčovdosiid dahkan sajádatlávain, go ieš oppalašlávva ii leat dohkkehuvvon. Dát váttásnuhtá ollislaš gova hábmema ja váikkuhusaid árvvoštallama. Dákkár ortnet muosáhuvvui váttisin ja unohassan, daningo ovttaskas čuozáhagaid vuostálastin muosáhuvvo álkit oppalaččat givssideapmin ja buktojuvvo ovdan, ahte

eaihan muhtin viesu huksemis lea fuopmášahtti váikkuhusat sámi kultuvrii ja duovdagii. Go ovttaskas čuožahagat leat goitge mánga, de váikkuhusat maid čoggojit.

Deaddu guovllu ovdánahttima ja infrastruktuurra huksema váste lea leamaš stuoris ja dat lea guovdilastán doarjut earenoamážit turisma ovdáneami guovllus. jearahallamiin buktojuvvui ovdan, ahte Gilbbesjávrrí gili guovllu huksemiin leat fuopmášahtti ja bissovaš váikkuhusat guovllu geavahussii, birrasii, boazodollui, guovllu duovdagii ja boahtte geavahussii. Huksema viidodagas ja lávdamis ođđa guovlluide lei hui stuora fuolla.

Tabealla 1 Gilbbesjávrrí lánvadiilli

Láva namma	Sajádat	Ulbmil	Areála	Viiddisvuohta	Eará	Dilli
Guovssahas-luotta sajádat-láva nuppastus	Gille-guovddáš, luonddu-guovddáša guoras	Turisma-bálvalusat	3,49 há.	3 300 geardenjealje-hasmettara	Ollislaš huksenriekti ii rievdda fuopmášahtti ládje	Dohkke -huvvon 2022
Goartil 5, huksenbáiki 4	Gille-guovddáš, Njállagudji	Turismabálvalusat, dievas-mahttin-huksen	0,53	1000 geardenjealje-hasmettara	Ollislaš huksenriekti ii rievdda	Dohkke -huvvon 2021
Goartil 10	Gille-guovddáš, Uрпиaisen-kuja	Goartila 10 viidun ruonasguvlui, turisma-bálvalusat	0,8367	1000 km2:	Ollislaš huksenriekti šaddá ja guovlu viidu	Dohkke -huvvon 2020
Goartil 4 ja 46	Gille-guovddáš, Skierregudji	Orrunvisttit		Ollislaš huksenriekti guovllus unnu 1600 k-mÇ dáláš láva ektui nu ahte lea lánvaárvalusas 2300 k-mÇ.	Turismabálvalusaid guovlu rievdá bissovaš orruma guovlun. Ollislaš huksenriekti guovllus unnu 1600 k-mÇ dáláš láva ektui nu ahte lea lánvaárvalusas 2300 k-mÇ.	Dohkke -huvvon 2021

Goartilat 9-10	Gille- guovddáš, Urpiaisen- kuja	Turisma- bálvalusat	2,15 há	700 geardenjealje- hasa lasi ođđa huksenriekti	Turismabálvalusaid viiddideapmi industriijaguovlun várrejuvvon huksensadjái	Johtttá- huvvon
Davvi- Gilbbesjávrrí sajádatlávva	Vánddar- danguovd- dáža biras	Turisma- bálvalusat	65,5 há (eanan- viidodat s. 50 há)	Ii vel diehtu	Huksenriekti unnu gopmut mannan Sáná vuoli lávas	Johtttá- huvvon
Sánájoga sajádatlávva	Gili davábealli, Gilbbes- jávrré gáddi	Bissovaš orrun ja turisma- bálvalusat	26 há	Ii vel diehtu	Ii vel diehtu	Johtttá- huvvon
Gilbbesjávrrí sajádatlávva	Gádde- guovlu Šiliš- stobus biologalaš stašuvdnii	Turismabálva- lusat, orrun- vistit ja luopmo- barttat. Vánddardan- ja olgoliikka- danguovlu Sáná fieltái. Geahppa johtolaga vuojuhaga joatkin Davvi- Gilbbesjávrrái.	66,2 há (eanan- viidodat s. 50,4 há)	Orrunvistit 2 há (3250 km ²). Luopmobarttaid goartilguovlu 2 há (3570 km ² . Turismabálva- lusat 12 há (22000 km ²)	Árvvoštallojuvvo lasihit galledeaddji- meriid 10 000. Vuodđun lea AHR:s gomihuvvon Sáná vuoli sajádatláva 500 ođđa seangabáikki, huksen 5-geardásaš guovllus.	Johtttá- huvvon

Jearahallamiin bođii ovdan, Giehtaruohtasa bálgesa oaidninvuogis lávvadilli Giehtaruohtasa guovllus lea hui barggaheaddji ja lossat. Bálgesis eai leat resurssat ja áššedovdamuš lávvaláhkaásaheami hárrái, muhto ovttáigásaččat lea stuora dárbu oassálastit lávvaráhkadeapmái, daningo gažaldat lea ealáhusa barganvejolašvuodain. Gullanáiggit leat maid hui oanehaččat, iige daidda bastte reageret nu johtilit go livččii galgat. Giella galggalii ovdalačča buorebut ovdal lávvaráhkadeami álggaheami čilget boazodoalu ja sámi kultuvrra dárbbuid, vai dat váldojuvvole vuhtii plánema álggu rájes. Go boazobargit eai váldojuvvo álggu rájes mielde, de sii sáhttet steampilastojuvvot mannel juohke ášši vuostálastin. Jearahallanvuložat bukte ovdan, ahte

sii eai vuolggasajis vuostálastte turismma eaige lassihuksema, muhto dat galgá dahkkojuvvot nu ahte dat bissu hálddus ja ovttaáigásaččat galgá čuovvut juo dáláš turismahuksema váikkuhusaid.

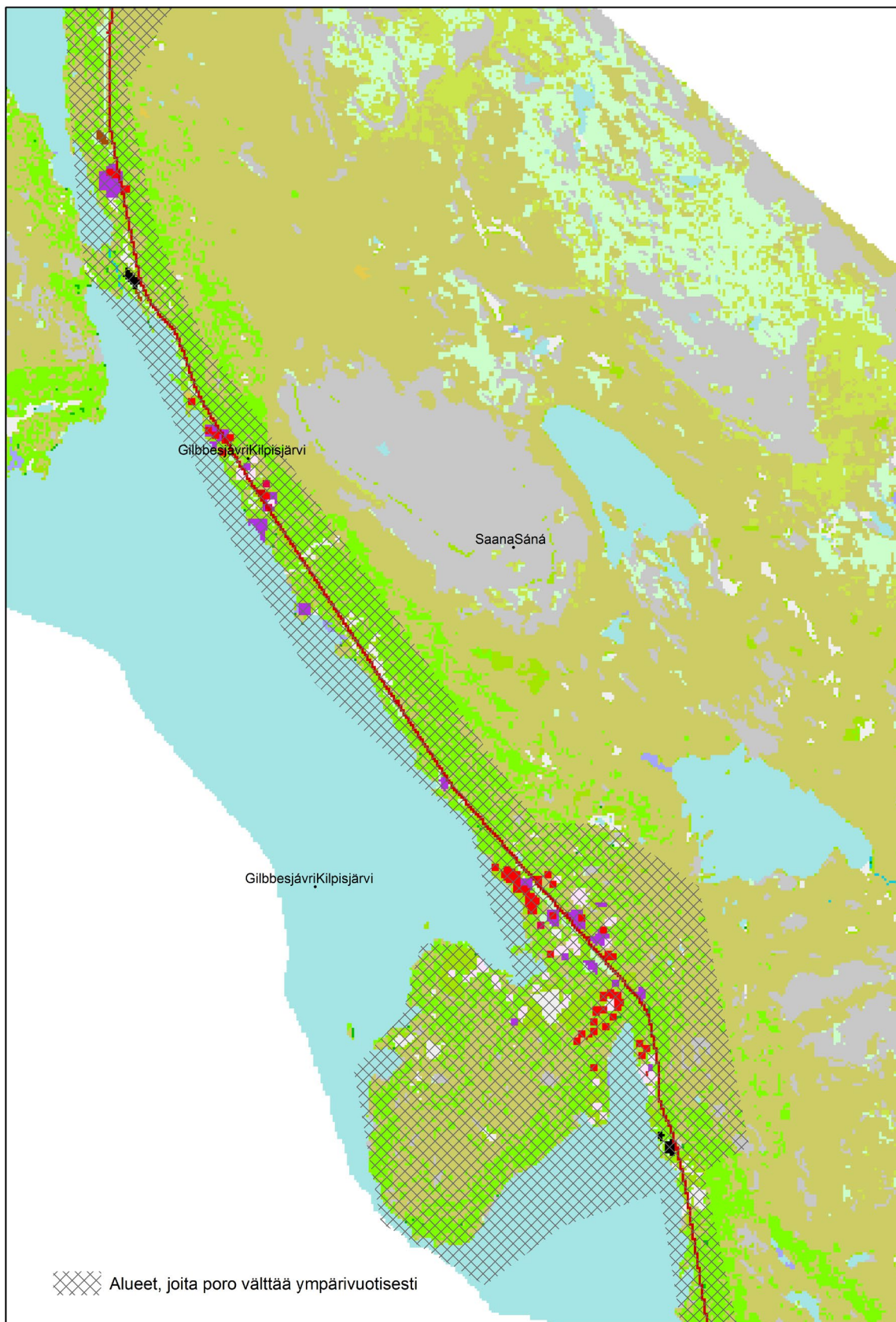
Jearahallamiin imaštahtii, manin Sánájoga sajádatlávva dolvojuvvo ovddos, vaikko oppalašlávva ii leat vel dohkkehuvvon. Boazoolbmot eai maid ožžon sealvvi das, manin dán guvlui lea šaddan hohpolaš lávvendárbu. Juos Sánájoga sajádatlávva dohkkehuvvolii ovdal oppalašlávva, nu das livčče diehttelas váikkuhusat Gilbbesjávrrri oppalašlávva sisdollui, dan sturrodahkii sihke nuppástusohcanvejolašvuodaide. Boazoolbmot bukte ovdan, ahte juos Sánájoga sajádatlávva dolvojuvvo ovddos boazoolbmuid vuostálastimis fuolakeahtta, dat galgá giedahallojuvvot ovttaas Gilbbesjávrrri oppalašlávva ja ovttaáigásaččat Eanodaga gieldda orgánain.

Gielda galggalii váldit vuhtii boazodoalu fuopmášahtti ealáhuslaš sajadahkan. Informánttat leat fuobmán, ahte Gilbbesjávrrri ovdánahttimis turisma adnojuvvo deháleamos ealáhussan, vaikko gieldestategiijas buktejuvvo ovdan boazodoalu mearkkašupmi. Boazodoalus lea mearkkašahtti rolla turismma geasuhusdahkkin ja soabatčovdosat, mas boazodoallu sáhtta seailut guovllus, fertejit gávdnot.

Váikkuhusat boazodollui

Informánttat atnet guovllu, mii lea lánváráhkadeami vuollásažžan, boazodoalu ja luonddu dáfus hui heitodin lánváráhkadeami váste. Guovlu lea dehálaš sihke boazodollui ja guovllu sámi kultuvrii. Guovlu lea árat leamaš Gova-Labba ja dálá áigge Vasara siidda geasseguhtuneanan. Guovllus šaddet olu mánggalágán šattut, maid bohccot guhtot gesiid. Guovlu lea leamaš bohccuid guhtuneanan ja sápmelaččaid návddašanguovlu guhká ovdal Gilbbesjávrrri gili šaddama. Historjjálaš aktavuohka guvlui lea gievra. Guovllu sámi kultuvra lea boazosápmelaččaid kultuvrra ja sámegeiela seailuma eallineaktu. Boazodoallu lea gievrras oassi guovllu sápmelaččaid identiteahta ja eallinvuohki. Informánttat deattuhe sámegeiela mearkkašumi guovllu boazodoallokultuvrii. vaikko visot boazobargit leat guovttegielalaččat, visot boazodoalloáššit eai bastte čilgejuvvot suomagillii, go suomagiela eai leat dakkár sánit mat mákset dan seamma. Ealli sámegeiella čujuha maid boazobargiid ámmátmáhtui.

Govva 1 Guovllut, maid bohccot garvet eará eanangeavaheami dihte

Informánta D guovllu dehálašvuodas:

Guovlu lea leamaš dehálaš Gova-Labba siidii šattuidis dihte dan rájes, go guovllu obmot eai šat beassan johtti Norgga beallái, mearragáddái. Mađi eanet Gilbbesjávrrí gilli stuorru, dađi unnit sadji bohccuide lea dan guovllus. Nuppiin sániiguin: Sánájoga guovlu lea dehálaš guohtunbáiki bohccuide geasset. Boazodoallu lea dehálaš oassi Giehtaruohttasasámekultuvrras, daningo dat seailluha ee. giela ja njálmmálaš árbevieru. Háliidan, ahte sámi kultuvra ja boazodoallu seilot guovllus. Dat meidne dan, ahte guovllus ii sáhte šat laiget ovttage binná eará geavahussii.

Informánta E:

Dát oba guovlu lea dehálaš. Boazodoalloguovllu merken galggalii lea gártii merkejuvvon juohke báikái symbolain ja diehttelas dat galggalii čilgejuvvot čilgehuseasis. Dát Áillahasvárri lea leamaš ovtta geassesiidda báiki, Mallás lea leamaš nubbi. Jiehkkaš, doppe maid lea leamaš okta siida. Dáppe leat leamaš miehtá, juohke sajés siiddat. Ja dat leat leamaš geasset sierra. Čoalmmeváris min ealus leat sulaid 1000 bohcco guhton gesiid 1980-logu loahpas, doppe sáhtii duhátnáre bohcco geassit gárdái. Hotealla šilljoviidodagas leat maid leamaš bohccot, vel dálá áiggenai. Boazosápmelaš lea leamaš čeahppi bohccuiguin, eai sii leat guorbadan guohtuneatnamiid. Mii leat čavččaidnai bastán geavahit eatnamiiddamet. dás leat leamaš 4-5 geassesiidda, davvelii leat leamaš vel Gáijogat ja Biennit.

Go Gilbbesjávrrí gili guovlu geahčaduvvo, de fuomášuvvo, ahte dan birra leat viiddes eananoazit ja lea eatnamat leat rámšasat ja allodaterohusat leat stuorrát (govva 1). Topografii ja maid ráddje huksema. Sánájoga guovlu lea bohccuid geasseguohtuneanan seamma ládje go turismaatnui váldojuvvon Čoalmmeváris, mii lea lahkosiin. Gárttas sáhtta fuobmát, ahte Gilbbesjávrré guovllu valljás šattolašvuolta lea eanas Gilbbesjávrré gáttiin ja lávvaviidodagas. Valljás šattolašvuolta lea bohccuide dehálaš biebmu geasset. Gártii leat merkejuvvon informánttaid addin dieđuid vuodut viidodagat, maid bohccot vigget garvit orruma, johtolaga ja infrastruktuorra dihte (govva 1). Eatnamiid ollislaš viidodat, gosa bohccot eai mana, lea hui viiddis. Čoalmmevári guovllus lea guđoštan gesiid s. 1000 bohcco ja bohccot leat šaddan ohcat ođđa eatnamiid sadjái, muhto oassi bohccuin lea sáhtta báhcit šiljuide bálgat geasset, mii ii diehttelas leat vuogálaš ja dat lea duddjon russolasvuodaid boazoeaiggádiid ja giddodateaiggádiid gaskii. Boazu lea belohahkii seatnaduvvon ealli, mii čabarda hui olu. Boazu lea hárvánnan lunddolaččat johtit Čoalmmevári ja Gilbbesjávrré guovddáža gaskkas, ja vaikko dát guovlu lea huksejuvvon, nu bohccuid lunddolaš meannudeapmi ii iežáhuva nu johtilit, muhto dat ohcet sadjái eatnama doppe, gos gávdnet. Čoalmmeváris ja

Gilbbesjávrrre gili viidodat leat gullan bohccuide hui mávssolaš guovlluide, daningo guovlu lea biekkus ja bohccot vigget divreáigge dohko bálgat ja ohcat suoji.

Jearahallanvuložat bukte ovdan, ahte Sánájoga sajádatláva váikkuhusat galget dutkojuvvot ovttaš oba Gilbbesjávrrre oppalašlávviidodagain. Lassánan huksema ja turisttaid mearis leat holisttalaš váikkuhusat. Jearahallanvuložat giddeje fuomášumi maid dasa, ahte eanangoddelávas ráhkadeami olis váikkuhusat eai leat bastojuvvon čilget bienasta bitnii. Vaikko eanagoddelávas leanai turisma- ja smávvadálloguovllu merken Sánájoga guovllus, de easka sajádatláva váikkuhusaid árvvoštallamat čilgejit, sáhttago lávvermerken ollahuvvat.

Govva 2 Oainnaldat Čoalmmeváris Čahkaljávrrri guovllus

Govva: Klemetti Näkkäljärvi 2022

Informánta E Gilbbesjávrrre oppalašláva ja Sánájoga sajádatláva goris:

Dát Sánájoga sajádatlávva lea dego bántafánge Gilbbesjávrrre oppalašlávvi, mii ii leat velge dohkkehuvvon. Oainnat oppalašlávva galggalii leat vuohččan dohkkehuvvon, go dat stivre sajádatlávaid. Muhto dálhan dat mannáge nuppe ládje. Juos dát Sánájohka dohkkehuvvo, dat dego bágge oppalašlávva dohkkehit váldit dohko mielde maid dál vigget dohkkehit Sánájoga lávas. Dathan ii leat njuolga ollenge, go Sánájoga lávva stivre Gilbbesjávrrre oppalašlávva, go dathan galggalii leat nuppe guvlui. Dát plánat dat gal leat leamaš juo badjel 10 jagi juo. Dathan ihte juo 2010 sulaid Gilbbesjávri 2020 -ovdánahttinplánan. Seammalágán ulbmilat orrot leame dálnai. Lávvgodanhotealla ja čierastallanluohkká váilu dál vel goit, muhto galhan muđuid leat diet seamma jierpmehis plánat dálá lávvaevttohusainge jelgii. Mun dalle čohkkájin doaibmagottis mielde ja šadden akto vuostálastit plána, mas ii lean jierbmi, ja guđđen sierraoaivila. Dalle juo lohken ahte juos diet jallas plánat ollahuvvet nu bohccuiguin lea veadjemeahtun bargat Gilbbesjávrrri guovllus, mii lea min árbevirolaš boazoguohtuneanan. Eaihan dalá plánaš váldán vuhtii sámi kultuvrra ja eaige sámegielage ollenge. Diet plána badjelgeahčai sápmelaččaid ja sámi boazodoalu ja dál dat evttohusat leat čuvvon dálá lávvaoplánaide.

Sánájoga lávveama váste áigojuvvon guovllus bohccos orrot mielalis, gos doppe leat lagežat, bohccuide biebmu ja suodji. Sánájoga lávvevuloš guovlu lea bohccuid johtolat. Bohccot garvet Sána guovllu bakte. Bohccot šaddet garvit Sána, daningo dan ceakkofielttit lea rámšasat bohccuide ja bohccot galget beassat johtit sierra guohtoneatnamiid gaska. Johtolagat leat dušše unnán, danigo Cahkaljávri duddjo lunddolaš oazi ja Gilbbesjávrrre giliguovddáš lea viidát huksejuvvon.

Informánta C:

Ollislaš váikkuhusat leat stuorrát, go turistarávnjit bohtet eanet guvlui. Go muhtin hektára várrejuvvo lávveama váste, de dat ii mital ollislaš duohtavuoda, daningo guovlu lea mihá viiddit. Mun sávan, ahte viggojuvvollii gávdnat soabatčovdosat. Boazodoallu lea šaddan murdit juo olu...Dat ii dárkkut dušše visttiid, muhto visttiid geavahit olbmot, geaid doaibma leavvá birrarat ja viidát. Lea skohtervuodjin, vánddardeapmi, guolásteapmi ja visot iežá johtin guovllu birrasis ja dat bohtá veagal váikkuhit eanet ja viiddit guvlui. Mađi eanet huksenkapasiteahtta, dađi eanet leat olbmot.

Informánttat bukte ovdan, ahte juos lávva ollahuvvá ja guvlui bohtá fásta orrun, ruossalasvuodát lassánit. Bohccot báhcet jáhkkinimis bálgat dáidda eatnamiidda, guhtot gilvagiid ja buktet hádjaáruid gáhkiriid ja gožžama dihte. Jearahallanvuložat muitale, ahte juo dál dilit leat šaddan unohassan ja ovdamearkka dihte sosiálalaš medias lea uhkiduvvon bohccuid báhčalemiin, juos dat bohtet šiljuide. Informánttat bukte ovdan, ahte lávvaráhkademiin eai galgga duddjojuvvot ođđa russolas dilit ja livččii buoret gávdnat sáji bissovaš orruma viidodat dakkár báikái, gos dakkár ruossalasvuodát eai šatta. Bohccot leat Giehtaruohtasa guovllu akta guovddáš geasuhusdahkki, ja

buohkat háliidit daid oaidnit, muhto ii ipmirduvvo, ahte bohccos leat iežaset fysiologalaš dárbbut, mat sáhttet orrut olbmuid mielas unohassan dehe sin eallima árrin. Dat, ahte guovlu huksejuvvo, ii jávkat bohccuid dárbbu čabardit, eaige bohccot dovdda huksensaji rájiid dehe earut gilvagiid dakjasiin.

Gilbbesjávrrre lávvaráhkadeamis galgá válidojuvvot vuhtii buorebut johtolagaid ja lunddolaš bálganbáikkiid dorvvasteapmi bohccuide ja dát cakkalii maid soahpameahttunvuodaid šaddama giddodateaiggádiid ja boazoeaiggádiid gaskii. Go lunddolaš johtolagat báhcet visttiid vuollái, de bohccot šaddet johtit eanet ah' eanet biilaluottaid nalde, ja dát mielddisbuktá boazobárteriskkaid ja boazojámuid luottain, main lea olu johtalus. Juos bohccot eai oaččo suoji divrris, de šaddet johtalit sierra guovlluid gaskkas ja streassaluvvet ja miesit báhcet unnin. Dát vuolida njuolga bohccuid deattu. Juos bohccuid njuovvandeaddu gahččá muhtinnai kiloin, das lea stuora ruđalaš váikkuhus, daningo bohccuid vuovdinhaddi mearrahuvvá deattu vuodul.

Jearahallanvuložat leat ilmmuhan, ahte bissovaš ođđa eatnamiid váldin intensiivvalaš huksema ollái heajuda mearkkašahtti ládje boazodoalu gánnáhahttivuodá ja lasiha boazoeaiggádiid goluid. Golut lassánit go guohtuneatnamat massojuvvojit, dehege bohccuid šaddá čohkket viiddit guovlluin sihke guohtuneatnamiid massimiid dihte. Dasa lassin lassánan turisma lasiha olgolihkadeami. Beatnagat ja mađiid olggobeal meahccejohtalus árret bohccuid ja lasihit dárbbu bohccuid čohkkemii ja guođoheapmái. Lassánan guođohanbargu lasiha boaldámuš- ja mašiidnagoluid. Boazobargu ii leat álki olu gerddiid lea dáhpáhuvvan nu, ahte go bohccot leat čohkkejuvvon, de lustaskohtervuoddji vuodjá lahka dehe ealu čabarda oba eallu biedgana. Dalle sáhttá mánjga beaivvi bargu mannat duššás, ja ealu ođđasit čohkken sáhttá ádjánit mánja vahku. Dát lasiha soahpameahttunvuodaid turismafitnodatolbmuid ja boazobargiid gaskii ja boazobargi šaddá ieš máksit dili mielddisbuktin badjelmearálaš goluid. Boazobargit leat eardahuvvan dillái ja dat burgása maid eiseválddiid guovdu.

Soahpameahttunvuodaid leat dagahan maid guolásteapmi ja čoaggin. Giehtaruohttasa guovllu sápmelaččain leat iežaset árbevirolaš, sogaid atnin luome- ja guollebáikkit. dáidda guovlluide leat dolvojuvvon turisttat ja maddái guvlui mutkon olbmot atnet lupmosit luoddu láhjiid eaige árbevirolaš návddašanbáikkit gudnejahttojuvvo. Sogaide, mat leat geavahan dáid eatnamiid

máŋggaid buolvaid áigge dilli ahkit, daningo árbevierut boatkanit ja sohkaaktavuohta guvlui boatkana.

Informánttat bukte ovdan, ahte váikkuhusaid árvoštallan galgá váldojuvvot lávvačilgehusa oassin.

Duovddaváikkuhusat

Gilbbesjávrrre guovlu lea duovdaga dáfus áidnalunddot guovlu Suomas ja turismma mávssolaš geasuhandahkki, muhto ovttáigásaččat maid sápmelaččaid kulturbiras, bassi báiki sihke boazodoalloguovlu. Huksen buktá bissovaš nuppástusaid duovdagii ja buktá ekonomalaš eahpedásseárvvu, danigo duovdda šaddá priváhta daid atnui, geain leat ruhta ja vejolašvuodát hukset dehe idjadit turismabálvalusaid fáladeaddji fitnodagaid orrunsajiin. Gilbbesjávrrre ovdánahttimis galget viidáseappot váldojuvvot vuhtii árvogažaldagat, dehege maiguin árvvuiguin guovlu ovdánahttojuvvo ja makkár áigegaskkain.

Informánttat deattuhit maid buolvaid badjelmanni oaidninvuogi, dehege lávvemis galgá váldojuvvot vuhtii boahtte buolvaid riekti iežaset gillii, kultuvrii, kulturduovdagii ja eallinbirrasii. Infrastruktuvrafidnut iežáhuhttet birrasa ja eallinbirrasa bissovaččat. Huksejuvvon guovlu oidno hui guhkás. Informánttat bukte ovdan, ahte go huksen joatkahuvvá ja leavvá ođđa guovlluide, de riskan lea maid dat, ahte Gilbbesjávrrre geasuhus turismačuozáhahkan hedjona, daningo duovddaváikkuhusat leat fuopmášahttit. Turisttat háliidit govvet Sánán, eai luopmobarttaid Sána filttiin. Dánnai dihte galggalii leat hui várrugas Sána vuollái olli turismafidnuin. Jearahallanvuložat bukte maid ovdan, ahte ođđa huksen duddjo ođđa máđijaid.

Informántta B:

Mu mielain Gilbbesjávrrre guovlluin turismma rájit leat juo mannan badjel. Mu oainnu jelgii turismma atnui dahkkon huksen lea juo dan muttos dan meare olu ja lávven orru sikteme mássáturismii, mii dasto dagaha dan, ahte juos huksejuvvo mássáturismma dihte, nu dohkohan boahtá iežálágán infrastruktuva dasto mielde. Dat soaitá mielddisbuktit energijaindustriija ja juos turismabálvalusaid meidnejit viiddidit nu dehan bohtet gaitlágán huksenplánat. Sáhtta ovdamearkka dihte boahtit čierastallanluohká huksen ja dasa gullevaš plánat. Juos šaddá mássáturismaguovlun, nu dehan boahtá dárbu girdingieddái ja

de gal orru manname Levi ja Suoločielggi guvlui dat plánen. Dego diehtit Suoločielggi guovllus boazodoallu lea šaddan čahkket saji turismii. Mu mielas rájit leat dál juo mannan badjel.

Sáná lea sápmelaččaid dološ bassi báiki, iige huksen bassi báikki gaskkahis lagasvuhtii leat áššáigullelaš. Sáná álbmotduovdda šaddá vára vuollái lávvema mielde, daningo duovdda ja guovllu geavahus iežáhuvvet. Sáná guovllu duovdda lea sámi identiteahta, kultuvrra ja kulturbirrasa oassi.

Sihke informánta D ja E:

Go dát guovlu gullá Sámi ruovttuguvlui, nu vuolggasadji ferte leat, ahte guovddázis leat sámegiella ja sámi kultuvra. Sámegiella deháleamos geađgejuolggit leat sámi árbevirolaš ealáhusat, sámi kultuvrra dorvvasteamis. Gilbbesjávrra guovllus dat lea hui guhkás boazodoallu. Sámegiella ja sámi kultuvra galggale leat juohke áššis vuodđun.

Dálkkádatrivdama mielddisbuktin váikkuhusat

Informánta B ii oainne mangelágán mearkkaid das, ahte dálkkádatrivdan livččii váldojuvvon vuhtii lávvagárttas ja -čilgehusas:

Li leat, mun in oainne mangelágán mearkkaid das, ahte dat livččii váldojuvvon vuhtii, ii dat goit dán lávvagárttas vuhtto. In dieđe mot dasto detálljadásis leago láva ráhkadusain liggema olis dehe muđuid, muhto mun in goit ieš muitte, ahte livččii váldojuvvon vuhtii. Bissovaš orrunhan gal lasiha liegganeami juohke sajis, dat lea čielggas. Lea sealvi, ahte go bohtet lasi olbmot, nu de šaddá fuolla energiiagálduin. Gilbbesjávrrishan ledje ovttá gaskka gaitlágán plánat, ovdamearkka dihte lei plána hukset Lássavári nala dakkár bumpenfápmorusttega hukset ja bieggamillusnái lea leamaš sáhka, iige dan dieđe vaikko plánat livčče en duogázis. Ja mii dasto dagalii dan, ahte dat eambbo ja eambbo boralii sápmelaččaid árbevirolaš ealáhusaid. Dán dáhpáhusas váikkuhusat čuožále namalassii boazodoalu eatnamiidda.

Jearahallanvuložat bukte ovdan, ahte dálkkádatrivdan lea dahkan liigešattolažžan Gilbbesjávrra guovllu. Nubbi guovddášsivva liigešattolašvuhtii lea baikačáhcerusttet ja baikačázi badjelgolggaheamit, mat vuhttojit báikkálaččat šattolašvuodas ja čázadagas. Turismii váikkuhan biehtadahkes fenomenat leat muohtauđđasat, maid dálkkádatrivdan lea mielddisbuktán. Jearahallanvuložat muitale, ahte muohtauđđasat eai leat leamaš 1990-logu loahpas. Dat leat

dihttogoah tán 2000-logus. Sivvan leat muohtadiliin dáhpáhuvván rievdamat. Go muohttagis leat mánga gearddi, jiekŋun-suddanfenomenat ja Gilbbesjávrrer topografii ja duddjojit eavttuid muohtauđđasiidda. Maiddái lassánan lihkađeapmi luonddus sáhtá báhcáhit muohtauđđasa. Juos gielkámáđijat dolvojuvvojit Sána filttiide, nu muohtauđasriskat badjána mealgat. Jearahallanvuložat bukte ovdan, ahte Sána joga lagešvuovddit leat dehálaččat maid muohtadiliide. Dat doalahallet muohtamássaid báikkisteaset ja gohčet dainna lágiin muohtauđđasiid. Orruma sajáiduhhtin aivve Sána vuollái sáhtá leat riska dorvvolašvuhtii dálvet.

Informánta C:

Maŋemus guovttilogi jagi áigge muohtauđđasat leat lassánan. Ovdal dat eai lean. dat lea dálkkádatrievdama buktin váikkuhus. Balan, ahte go huksejuvvo duoddariid vuollái ja johtin duoddariin lassána, de maid muohtauđasriskat lassánit.

Jearahallanvuložat bukte maid ovdan, ahte erošuvdna sáhtá lassánit, juos lávvafidnu ollahuvvá ja lagežat čullojuvvojit eret guovllus. Lagežat čatnet eananávdnasa ja lagežiid jávkadeapmi ovtas garra biekkaguin, suddančázi ja šnjorriiguin sáhtá mielddisbuktit erošuvnna. Informánttat muitale, ahte Norgga bealde eananuđđasat leat ovdamearkka dihte lassánan, ja dat lea vejolaš Gilbbesjávrrer guovllusnái. Vaikko dálkkádatrievdan lea liigešattadan guovllu luonddu, nu bistá hui guhká ovdal go lagešvuovdi máhccá guvlui.

Jearahallanvuložat giddeje dasa lassin fuomášumi bohcco guovddáš mearkkašupmái Gilbbesjávrrer guovllu duovddadikšumis. Boazu doallá duovdaga rabasin. Dálkkádatrievdama dihte suovkkat leat lassánan guovllus ja dat duvdet lagešvuovddi eret almmá doaibmabijuid haga. Boazu borrá suovkkaid ja goahcá daid viiduma. Almmá bohccuid haga suovkkaid leavvanleahhtu livččii jođánit. Juos siedga duvdila lagešvuovddi eret Gilbbesjávrrer guovllus, das livčče mearkkašahtti duovddaváikkuhusat. Bohccuid guđodeapmi Gilbbesjávrrer guovllus lea dán lági mielde mávssolaš maid guovllu duovdagii, mii galgá váldojuvvot vuhtii.

Evttohusat biehtadahkes váikkuhusaid goahcama váste

Informánttat gávnnahet ovttáčilggolaččat, ahte Sánájoga lávven ii sáhte ollahuhttojuvvot, eaige dan biehtadahkes váikkuhusat sáhte gohccojuvvot. Gažaldagas lea ođđa guovllu vuolušteamis bistevas huksenatnui, eaige buhttenvuloš guovllut gávdno Gilbbesjávri gili viidodagas daningo Čoalmmevári lea juo dál huksenanus, eaige Sána birra leat johtolagat, mat buhttejit bohccuide daid johtima. Ovddal bohtá nuppe bealde viiddes čázádat (Gilbbesjávri) ja stáhtaid rájit. Guovlu lea gárži. Gilbbesjávri lea guovlu, man ovdánahttimis galgá váldit vuhtii luonddu, duovdaga, sámi kultuvrra, boazodoalu ja dálkkádatrivdama bidjan sierraeavttuid. Historjjálaš árbi dehege kumulatiivvalaš váikkuhusat galget maid váldojuvvot vuhtii árvoštalađettiin váikkuhusaid sámi kultuvrii. Go suokkardallojuvvojit láva váikkuhusat sámi kultuvrii, de seamma aktavuodas galget váldojuvvot vuhtii juo dáhphuvvan guohtuneatnamiid massimat, dego Čoalmmevári massin. Gilbbesjávri lea guovloollisvuohta, man akta oassi Sánájoga guovlu lea, ja seamma ládje iežá ovdánahttimiin Gilbbesjávri guovllus leat maid váikkuhusat Sánájoga guvlui.

Informánta A:

Li dás sáhte dahkat maidege váikkuhusaid goahcama váste, áidna lea ahte heaitit visot dáid viesuid huksemiid ja ođđa máđijaid geassimiid duoddarii. Dáppe ii leat sadji iežá hommegii. Muittán mihcamaráigge muhtin láddelaš fitnodatolmmoš lohka munne, ahte juos son oažžu lobi, son bohtá dohko guvlui, gos mun orun ja dahká viesu dohko ja dahká birra áiddi vai bohccot eai beasa áidde sisa. Die lea okta ovdamearka mot dat geavvá, dat leat fargga oamastallame eatnamiid ja áidot vel daid juos besset. Mun lohken, ahte dat ii gal mana čađa. Dat lea mu geassebáiki ja mu guottetbáiki, mus leat álddut Bearajávri rájes gitta deike Gilbbesjávri rádjái, dan Vuolit Gilbbesjávri geahčai. Miehta dán ordda giđđageasi. 50 jagi áigi dat leat billahuvvagohtán dat ja manemus 20 jagi áigge dat lea billahuvvan oalát. Mii sápmelaččat gal eat leat billistan eatnamiid. Juohke turista muitá, gii lea dáppe johtán, ahte ovdal ii lean dákkár. Eandalii dakkár muitá, gii háve manná.

Informánttat evttohe bistevas orruma guovlun duollu guovllu, daningo bohccot bastet garvit guovllu, iige guovlu leat boazodollui guovddášlaš. Huksema čohkken duollu aktavuhtii cakkalii maid biehtadahkes duovddaváikkuhusaid šaddama. Turismabálvalusaid guovlu evttohuvvui sirdojuvvot Čoalmmevári guvlui dahje molssaeavttu jalgii huksenvuođu aktavuhtii váldoluotta gurrii, gos lea juo ovddežis huksehusat. Ođđa guovlluid beađadeapmi duoddariid guvlui galgá vealtit. Boazobargit deattuhe, ahte sii leat juo luobahan guovllu Čoalmmevári turismii, ja dál

boazoeaiggádat galget gullojuvvot ja sin guovllut galget várjaluvvot dehege guođđit Sánájoga guovllu bohccuid guohtuneanamin.

Informánttat bukte ovdan, ahte Gilbbesjávrris leat juo dál turismaatnui lávvejuvvon huksensajit, mat eai leat ostojuvvon ja oassi norgalaš giddodateaiggádiin leat korona áigge ja dan maŋnel bidjan luopmovisttiideaset vuovdima váste. Dát huksensajit, mat leat váldoluotta guoras ja gilis, galggale ovdánahttojuvvot ja váldojuvvot atnui ovdal go sirdásit ođđa guovlluide.

Huksensadjevátni ii leat dáikko buohta duođalaš. Jearahallanvuložat bukte ovdan, ahte guovlu galggalii dahkkot eanet geasuheaddjin gieldda bealde. Duollu guovllus leat maid čáppa duovdagat ja guvlui galggalii ovdánahttojuvvot geasuhusdahkkit. Lea čielggas, ahte guovlu ii leat dál miellagiddevaš, daningo dat ii ovdánahttojuvvo. Huksen Gilbbesjávraí lea divrras allodaterohusaid ja juovvás eatnamiid dihte, muhto duollu guovlu lea oalle duolbbas.

Informánttat giddeje fuomášumi dasa lassin dan áššái, ahte lávvguovllus leat uhkivuloš šattut, luondduárvvut ja Natura-guovlu lea lahkosis. Gilbbesjávrris ovdánahttimis ovdánahttin galggalii dáhpáhuvvat árvvuid vuodul, dehege vuohččan meroštallat árvvuid ja dan maŋnel árvvuide heivvolaš doaimmaid. Gieldda oainnu mielde turisma lea guovddáš Gilbbesjávrris ovdánahttima ulbmil. Gilbbesjávrris turistaprofiila lea johtti, gii lea beroštuvvan luonddus, ja geasa estehtalaš ja birasárvvut leat dehálaččat. Turisttat eai maid boađe guvlui guldalit mohtorfievrruid márrama. Gilbbesjávrris gálvomearka galgá leat jearggalaš ja eakti, dehege juos seammas duššaduvvojit uhkivuloš šattuid eallinbirrasat ja dolvojuvvojit bohccuin johtolagat, gálvomearka ii leat eakti. Gilbbesjávrris ovdánahttimis galgá váldit maid vuhtii báikkálaš olbmuid ovdan buktin dárbbut ja guhkes áigge ovdáneapmi. Gilbbesjávri galgá leat maid boahhteáigge báikkálaš olbmuid orrun- ja eallinbiras.

Juos Gilbbesjávri háliiduvvo bissut geasuheaddji turismačuozáhahkan, dát árvvut eai galgga lávveniin heajuduvvot. Gieldda sáhhtá váldit stuora ruđalaš riskka jurdilmeahttin ruđalaš vuoittuid vuordagis nu ahte čáppa duovdda iežáhuhttojuvvo lávain huksejuvvon birasin. Dán lági mielde lávain galgá adnojuvvot ávvir das, ahte luonddu- ja kulturárvvut eai heajuduvvo. Sánájoga láva ollahuvvan heajudivččii Gilbbesjávrris ovdánahttimii dehálaš árvvuid. Informánttat leat buktán ovdan, ahte bákkolaš dárbu Sánájoga lávvenii ii leat, daningo dálá huksenvuođđu deahtistemiin ja nu ahte go váldojuvvo duollu guovlu atnui, sáhhtá dávistuvvot visot dárbbuide.

Evttohusat bálvalanráhkadusa ovddideami váste

Meahcceráđđehus ja gielda háliideaba lasihit turismma guvlui. Dat dárkkuha dan, ahte bearráigeahčču galgá lasihuvvot, earenoamážit meahccejohtalusa bearráigeahčču. Dáláš meahcceberráigeahčču lea ollásit bisttiheapme. Gielda ja meahcceráđđehus diehtiba čuolmain, muhto dáidda ii seahkánuvvo dárbahassii. Resursavátni ii leat nohkka buorre sivva, go dattetge ovttáigásaččat vuvdojuvvojit huksensajit ja duddjojuvvo turismainfrastruktuvra. Lassánan turistarávnnjit buktet lasi meahccejohtalusa ja dárbbu bearráigeahčču, masa ferte ovddaldastojuvvot. Juos bearráigeahčču ii sáhte mihttodallojuvvo dárbbu ektui, galgá turistarávnnji unniduvvot, dehe dat ii galgga suvvojuvvo obanassiige. Dálá áigge lea dađi bahábut šaddan dábálažžan diehtemeahttunvuohta ja gievrras, báikkuid vearistuvvon ipmárdus iežas vuoigatvuođain ja luonddu johtimis. Boazobargit leat muitalan, ahte go sii leat viggan caggat lustaskohtervuodjima guottetbáikkis, skohtervuoddjit leat dušše dajan, ahte sis lea riekti vuodjit gokko háliidit. Gilbbesjávrrí guovllus ferte lasihuvvot bearráigeahčču, vai sáhtta várjaluvvot guovllu luonddu- ja kulturárvvuid seailun.

Bázahusfuolahusa kapasiteahhta evttohuvvui buoriduvvot, vaikko sajádatlávva ii ollahuvale, daningo bázahusfuolahus lea juo dálá áigge mihttodallojuvvon ilá unnin ja badjelgolggaheamit leat dáhpáhuvvan. Bázahusfuolahusa rápmalinnjá galgá sanerejuvvo dávistit Gilbbesjávrrí duodalaš dárbbu. Vuohččan galggalii ožžojuvvot vuodđoinfrastruktuvra ortnegii ovdal go viiddiduvvo turisma ja eará huksen.

Jearahallamiin buktojuvvoi ovdan, ahte soahpameahttunvuođaid vealtima veahkehivččii, juos virgehálldaheaddjit sihke Meahcceráđđehusas ja gielddas geatnegahttojuvvole sámegiela ja sámi kultuvrra oahpuide ja virgeválljemis gehččojuvvolii juobe ánsun sámi kultuvrra áššedovdamuš. Dát lasihivččii ipmárdusa ja hálu kompromissaid ohcamii. Kultursensitiivlaš lahknanvuohki doarjulii Gilbbesjávrrí guovllu ovdáneami ovdalačča buorebut.

Informánttat gidde fuomášumi maid dasa, ahte go turisttat bohtet guvlui, de goasttege ii riehta oidno, ahte dál sii leat sápmelaččaid ruovttuguovllus. Čuolbmái lea, ahte turisttaide vuvdojuvvojit plastihkas ráhkaduvvon mátkemuittut. Livččii dehálaš oažžut eakti sámi dujiid vuovddehussii ja eanet oidnosii Gilbbesjávrrí guvlui. Turismma barggahanváikkuhusat livčče dađi lági mielde

stuoribut ja guovloekonomalaš váikkuhusat livčče stuoribut, juos mátkemuittuin bázálie eanet ruhta guvlui.

Oahpisteapmi galggalii ovdánahttojuvvot sihke interneahras ja báikki nalde. Diehtu sámi kultuvrras ja boazodoalus galggalii leat viidasit oažžunsajis. Okta informánta lei veardádallan siidduid, mat mitalit Geavu ja Mallá luonddumehčii gaskaneaskka, ja lei imaštallan mot siidduin ledje aivve sierralágán jurddahanvuogit ja doaladuvvan sámi kultuvrii ja boazodollui. Mallá luonddumeahci siidduin bohccuid ja boazobargiid birra lei biehtadahkes jurddahanvuohki. Boazobargit ledje imaštallan, manin sámi kultuvra ii oidno Gilbbesjávrris iige dan márkanastimis. Boazobargit ledje muosáhan, ahte sápmelaččat háliiduvvojit aivve dego čihkkojuvvot Gilbbesjávrris. Ehtalaš turismamárkanastin, sápmelaš doaibmiid fierpmáiduvvan ja sámi duoji buktagiid ovddideapmi livčče dehálaččat Gilbbesjávrris sápmelaččaide ja maid turismabálvalusaid ovdánahttima váste.

Turisttaide galggalii leat buorebut diehtu olámuttos, mot bargojuvvo, go boazu boahá ovddal, makkár boazodoallu lea, ja mot beatnagiiguin galgá rassat meahcis. Olbmot eai vealttakeahhtá vásedin ára bohccuid, muhto lea olu diehtemeahttunvuohá.

Dasa lassin buktojuvvui ovdan, ahte Gilbbesjávrris luondduustitlaš imago ii leat ollásit dávis duođalašvuhtii. Sivvan leat bázahusfuolahusa čuolmmat ja máhcahanatnučuoggáid váilun. Ođđahuksema olis galggalii geatnegahttojuvvot ee. beaivvášenergiija atnui ja eará ođasnuvvi energijagálduide. Dasa lassin galggale leat oažžunsajis láigossykkelat/čivččorat lihadeapmái Gilbbesjávrris guovllus, vai sáhtálii gohccojuvvot dušši vuodjin.

Gilbbesjávrris guovllus sáhtálii buorebut diehtu sadjosis maid dálkkádatrievdamis ja mot dat váikkuha guovllu lundui ja boazodollui sihke fállat oahpisteami ja vugiid turisttaide, mot sii sáhtte iežaset doaimmain goahcat čađđajuolgeluottaset ja doarjut dálkkádatrievdama goahcama. Visot turisttaid eai ovdamearkka dihte dieđe bázahusfuolahusa čuolmmain guovllus.

Giitosat Nils-Matti Vasarai, Oula-Antti Labbai, Virpi Labbai, Ánne Máret Labbai ja Per Antti Labbai sin geavahan áiggis ja čilgehusa váste addin dieđuineaset.

Gáldut

Näkkäläjärvi, Klemetti 2021: Čilgehus Eanodaga gildii Gilbbesjávrrí guovllu oppalašláva ráhkadeami váste

Informánttat

Informánta A: Nils-Matti Vasara

Informánta B: Oula-Antti Labba

Informánta C: Virpi Labba

Informánta D: Ánne Máret Labba

Informánta E: Per Antti Labba

MIEHTAN INFORMÁNTAN SÁNÁJOGA SAJÁDATLÁVA VÁLMMASTALLAMA VÁSTE

Eanodaga gieldda lea dingos čilgehusa Gilbbesjávrrí Sánájoga sajádatláva ja sajádatláva rievdadeami ráhkadeami váste sámi kultuvrras ja boazodoalus lávvaviidodagas sihke lávas ovdanbuktojuvvon doaimmaid váikkuhusain sámi kultuvrii ja boazodollui. Čilgehusa dahká Klemetti Näkkäljärvi.

Jearahallanmateriála adnojuvvojit oppalašgovvádusa ráhkadeapmái sámi kultuvrras ja boazodoalus lávvačilgehussii. Dasa lassín dieđut adnojuvvojit láva váikkuhusaid árvvoštallama váste. Loahpalaččat Eanodaga gieldda mearrida, mat áššiid váldojuvvojit loahpalaš lávvačilgehussii.

Jearahallamat báddejuvvojit čilgehusbarggu váste.

Bohtosiid juohkin

Jearahallamiin čohkkejuvvo deahtta čilgehus ja dat luobahuvvo Eanodaga gildii čakčamánu 2022. Čilgehus ráhkaduvvo suoma- ja davvisámegillii. Čilgehus doaimmahuvvo informánttaid atnui go dat válmmasnuvvá.

Munnje lea mitaluvvon jearahallama ulbmil ja ollahuhttin ja mieđan leat jearahallanvuložin

Informántta namma: _____

Beaivemearri: _____

Vuolláičálus: _____

- 1) Mii lea Sánájoga sajádatlávaviidodaga atnu boazodoalu ja sámii kultuvrra vuodul?
- 2) Galgágo guovlu lávvejuvvot turisma- ja bissovaš orruma atnui? Juos juo, nu leago mihttu biddjon rivttes ládje? Juos ii, nu gosa galggale čujuhuvvot ođđa bissovaš orruma huksensajit ja turismabálvalusaid viidodat?
- 3) Makkár turismabálvalus viidodahkii sáhtálii boahtit?/Sáhttago mangelágán?/Makkár turismabálvalus ii sáhte boahtit?
- 4) Mot viidodat galggalii ovdánahttojuvvot (ii moktege, nu ahte turismabálvalusat ovddiduvvojit, huksemiin)
- 5) Juos viidodat lávvejuvvo nu dat sirdása bissovaččat boazodoalu olggobeallái. Mat leat váikkuhusat, go váldojuvvo vuhtii oba Gilbbsesjávrra oppalašlávva?
 - turismabálvalusaid viidodat oktiibuot 40,4 hektára + Čoalmmevárra 16,6 hektára Gilbbsesjávrra gillái (hotealla) 5,5 hektára
 - luopmoviesut Čoalmmevárrái s. 50 st.
 - 50 hektára mohtorgielkávuodjinviidodat Dáččavárrái
 - Vuolle-Gilbbsesjávrrái vuodjinhárjehallangeainnus
 - Čahkaljávrra lagaslihkanbáiki
 - ođđa helikoptera seaivunbáiki
- 6) Merke gártii boazodollui ja sámii kultuvrra dehálaš báikkiid
- 7) Mat leat duovddaváikkuhusat?
- 8) Leatgo lávvamerkemat du mielas rivtteslágánat sámii kultuvrra ja boazodoalu dáfus?
- 9) Makkár boahhteáiggi háliidat sámii kultuvrra ja boazodollui iežat guovllus?
- 10) Mot dálkkádatrievdan váikkuha du mielas eanangeavahussii boahhteáigge?
- 11) Go geahčat lávvagártta, nu leago lávas váldojuvvon vuhtii dárbaheavhussii bures dálkkádatrievdan?
- 12) Mat leat du mielas lávvaevttohusa váikkuhusat sámii kultuvrra ja boazodollui?
- 13) Juos váikkuhusat leat biehtadahkkásat, mot daid sáhtálii oahčat nu unnin go vejolaš (minimiseret)?
- 14) Mot váikkuhusaidárvoštallamis galggale váldojuvvot vuhtii váikkuhusat sámii kultuvrra ja boazodollui?
- 15) Mii lea láva váikkuhusaid vuodđoinfrastruktuvrra (duolvačáhce- ja riipafuolahus, lieggasa juohkin, čáhci, johtin)

- 16) Buktágo lávvaráhkadeapmi gaskkalaš váikkuhusaid boahtteáiggi jelgii (lasiha johtima guohtuneatnamiin, deaddu lasihit lávvema, jed.)?
- 17) Leago eará, maid háliidivččet buktit ovdan lávvaráhkadeami jelgii?